

Tatjana Furjan

## DEJAVNOSTI ZA SPODBUJANJE IN RAZVIJANJE PISMENOSTI OTROK

### UVOD

Do koder sežejo moji spomini v otroštvo, se v možganih odvijajo filmčki, barve, zvoki in vonjave misli, besed, dogodkov in dejanj. Moč preteklih doživetij in izkušenj je neverjetna ter neizbrisna, čeprav včasih zakopana globoko v podzavest in včasih izražena skozi vsakodnevne dejavnosti. Izrečene in zapisane besede ostajajo v slišnih in vidnih, jasnih ali nejasnih meglicah spominov in se vračajo z novimi dogajanjem, izrekami in zapisi. Vsak človek se uči od prvega trenutka življenja dalje, vprašanje je le česa in kako.

V zadnjih letih opažamo manjši interes otrok za branje in pisanje pri vseh generacijah, kar povezujemo s splošno naravnostjo na udobje in mogočen razvoj sodobne tehnologije, še zlasti dostopnost televizije in še močnejši vpliv računalnika, ki predstavlja zanimive, enostavne in pester možnosti uporabe. Najpomembnejši za razvoj vrednot in usmerjanje v dejavnosti je prav gotovo zgled pomembnih ljudi iz okolja, tako domačega kot širšega. Kar je pomembno nam, postane pomembno tudi otroku, če so besede in ravnanja usklajeni – zgled.

Poleg zgleda so temeljni pogoji za učenje česar koli:

- urejeno učno spodbudno okolje,
- umirjenost udeležencev,
- spoštljivi upoštevanje medsebojni odnosi,
- gradnja na trdnih temeljih – povezava novega s predznanjem in z že znanim ter
- izbira individualno ustreznih vsebin, dejavnosti in zahtev.

Otroci so po naravi bolj ali manj radovedni in vedoželjni, drugače ne bi nikoli shodili, spregovorili ali kar koli poizkušali. Novorojenček se premika, posluša, joka, spregleda. Dojenček opazuje, posnema, poizkuša, preizkuša, ponavlja; am, ma, ama, ata, aba, baba, abab, kar naprej, dokler ne nastane mama, ata, baba, babi ... Zelo kmalu zvoke, zloge in besede poveže z osebami, predmeti in pojmi. Če je nečesa preveč, se zmede. Če v možganih ni ničesar, na kar bi se vsebina navezala, lahko spolzi mimo, v pozabo.

Otroci se radi učijo, še posebno ob pestrih in zanimivih doživetjih in še prav posebno, če ne ostanejo le opazovalci, pač pa jim omogočimo, da postanejo ustvarjalci. Da lahko zidajo, podirajo, spreminjajo. Ustvarjajo, bodisi s škatlami, kockami ali z besedami. Čim bolj so vsebine in pripomočki povezani z realnim življenjem, tem raje jih uporabljajo. Rišejo, pišejo, radirajo, brišejo, oblikujejo, izdelujejo ...

Ljudje smo socialna bitja in otroci si na neki stopnji že v vrtcu radi med seboj pomagajo, se dopolnjujejo in veselijo svojih in tujih dosežkov. Vendar le, kadar je nam pomembno, ko z lastnim zgledom učimo spoštovanja, strpnosti, sodelovanja, iskrenosti in zdrave kritičnosti. Vse to je izvedljivo prek domiselnega in ustvarjalnega pouka, ki dopušča ne le, da napake naredijo, ampak predvsem, da svoje sami popravijo, ob pomoči ali podpori drugih, če jo potrebujejo, z uporabo lastnih idej in zamisli, kadar se utrjejo, ter ob upoštevanju navodil oziroma izkušenj drugih, zlasti glede varnosti, iskanja in izbire načinov ter uspešnosti.

Šola igra pomembno vlogo v življenju ljudi, če hočemo ali ne, če se zavedamo ali ne, najmanj do konca obveznega šolanja. Zato je prav, da *zavedanje pomena lastnega jezika* oblikujemo v vsakem trenutku z vsem svojim delovanjem. Da ves čas na vse možne načine jasno sporočamo, da nam je mar, da je pomembno.

### NAMEN

Navesti in opisati želim nekaj primerov dejavnosti, ki so po mojem mnenju pomembno vplivale na razvoj bralne pismenosti petošolcev, omogočile smiselno med predmetno povezavo pouka, delovale spodbudno na notranjo motivacijo učencev in mene – učiteljice, zlasti zaradi povezave z vsakodnevnim življenjem, s predznanjem otrok in občutenjem zadovoljstva ob uresničevanju lastnih idej in uspešnosti izvedbe. Nudijo poljubne možnosti vsebinskega in organizacijskega spreminjanja in prilagajanja vsem šolskim obdobjem, različnim sposobnostim in interesom ali predmetnim področjem.

Otroci se najraje in najbolj uspešno učijo, ko smejo biti, kar po naravi so: raziskovalci in ustvarjalci. Vsaka učna snov tega ne omogoča. Zato je dobro izkoristiti vsako, ki to dopušča.

Spodbujanje in razvijanje **pismenosti** otrok je eden najosnovnejših ciljev zlasti osnovne šole. V SSKJ piše, da je pismenost znanje branja in pisanja, ter ekspresivno: znanje, poznavanje česa sploh. **Pismen** je tisti, ki zna brati in pisati ter z veseljem, lahkoto veliko piše ali objavlja.

V vsakem oddelku, kjer poučujem, vsako leto ustvarimo novo 'oddolčno zgodbo'. Otroci so drugi, namen ostaja isti. Cilji so vedno doseženi vsaj minimalno ali povprečno. Dostikrat so celo preseženi. Sposobnosti otrok, njihovo zanimanje, vedoželjnost, domiselnost in ustvarjalnost

se prepletajo z mojimi idejami, različnimi situacijami ter možnostmi. Tako nastajajo 'mini oddelčni projekti', ki jih največkrat zaključimo s predstavitvijo in razstavo. To so nastopi za: sošolce iz oddelka, sošolce drugega oddelka, sošolce na šolski prireditvi, starše, stare starše in druge starejše in mlajše ljudi v šoli, vrstnike s posebnimi potrebami ter druge (vrtec, društvo v sosesčini).

Nekateri se zaključijo s sodelovanjem na natečajih, včasih tudi z nagrado ali z objavo v lastnoročno izdelani individualni ali oddelčni 'knjižici', včasih tudi v pravem časopisu ali reviji. Drugi izzvenijo v prazno, tretji preprosto ostanejo na nivoju doseganja zapisanih šolskih ciljev, standardov ali zahtev. Bistveno je, da otroci dejavno ustvarjajo lastno izražanje prek govorjene in pisane besede kot poslušalci, govorci, bralci in osebe, ki pišejo. Pogovarjajo se, poročajo, predstavljajo, igrajo, gledajo in poslušajo, spoznavajo, berejo in pišejo raznovrstna umetnostna in neumetnostna besedila. Nekako mimogrede se seznanijo z deli besedil, manj znanimi in zanimivimi besednimi zvezami ter se učijo pomenov raznovrstnih pojmov. Bogatijo besedišče, uživajo v lepotah slovenske besede, odkrivajo širne možnosti izražanja, se veselijo uspehov in se, ne nazadnje, učijo premagovati težave in ovire, ki jih ni malo, pa tudi strah pred izpostavljanjem z nastopanjem, kar je najlažje v majhni skupini, kot je odderek, če člani omogočajo občutke čustvene varnosti.

Ti mali projekti s svojimi malimi nastopi so za vse udeležence izjemno pomembni zaradi: povezav in odnosov, ki nastanejo pri tem individualno sodelovalnem načinu dela; pozitivne individualizacije in diferenciacije, ki se jima tako ne moremo izogniti; znanja govorjenja, poslušanja, branja in pisanja, ki postane hkrati nujnost, izziv, vir, dejavnost, cilj in rezultat.

Učenci so različni in prav tako smo različni učitelji. Glede sposobnosti, spretnosti, motivacije, interesov, predznanja, vrzeli v znanju, navad, temperamentov, osebnosti ... Učiteljeva vloga je pridobljeno izobrazbo čim bolje izkoristiti, nadgraditi in z njo na delovnem mestu izpolniti svojo nalogo, morda celo poslanstvo. Učni načrt, paleta didaktičnih načel in metodičnih poti poznamo vsi. Otrokom jih lahko nudimo, prilagajamo ali jih razvijamo za njih razvijamo na zelo različne načine. Za uspešnost ravno zaradi raznolikosti obojih ni možno oblikovati receptov. Zelo pomembno je, da smo ustvarjalni, domiselni in iznajdljivi. Vsak mora svoj način najti sam; izmed vsakodnevnih možnosti, situacij, predpisanih vsebin in načinov izbrati in ustvariti tiste, ki pomagajo razviti lastno pismenost in pismenost otrok. To je dolgotrajen proces. Marsikatero težavo lahko presežemo. Marsikatero dosežke lahko vrednotimo le na podlagi vtisov, saj številni v življenju niso merljivi, v šoli pa niti zaznani, kaj šele merjeni.

#### Uspešno izpeljane dejavnosti zadnjih let v 5. razredu:

1. Od ideje do knjige – Lepa beseda lepo mesto najde
2. Od knjige do igre
3. Od ljudske pesmi do knjige
4. Od knjige do knjige
5. Pravljичno pesniški koledar
6. Naši najljubši knjižni junaki
7. Slovenske šege in navade od prosinca do malega travna
8. Od filma do knjige

#### PREDSTAVITEV PRIMERA

Predstavila bom dejavnost, ki smo jo poimenovali **slovenske šege in navade od prosinca do malega travna**, pri kateri se je prvi pomladni dan idealno ujel s ptičjo svatbo, našimi idejami, zavzetostjo, učnim načrtom in prizadevanji za boljšo pismenost otrok.

Prvič sem se ob tovrstni temi in načinu dela lotila vrednotenja z ocenjevanjem.

#### Učno-vzgojni cilji

Učenci:

- znajo poiskati umetnostna in neumetnostna besedila glede na zadano nalogo in v njih poiskati, kar potrebujejo,
- znajo poiskati ljudi, ki jim pri delu lahko pomagajo,
- se učijo sodelovati pri delu v skupini s sošolci in učiteljem, izraziti, uskladiti svoje znanje in ideje, jih sestaviti in posredovati v obliki individualnega in skupnega miselnega vzorca,
- znajo svoje predznanje združiti z novimi podatki, informacijami, jih oblikovati v skupno knjižico ter se pošteno dogovoriti glede odgovornosti za posamezna poglavja (skupina – knjižica, posamezniki – posamezna poglavja),
- znajo zanimivo predstaviti izbrani običaj,
- spoznavajo, da sta govorjenje in pisanje zapleteni miselni dejavnosti, na kateri se je treba pripraviti, zato so pri tvorjenju besedil natančni in sistematični (pomoč in zgled, moja pisna navodila za delo),
- učijo in navajajo se presojati smotrnost in učinkovitost dejavnosti, ravnanja,
- zastavljene cilje vrednotijo s stališča posameznika in skupine ter se učijo ocenjevati lastno uspešnost in uspešnost sošolcev ter kritično ugotavljati možnosti za lastni napredek in napredek skupine.

## Medpredmetna povezava

### SLO

- pogovarjajo se med seboj in z drugimi ljudmi (sorodniki, knjižničar, ...) o slovenskih običajih šegah in navadah, ki jih poznajo,
- razmišljujoče in kritično iščejo literaturo z dano tematiko,
- ideje in podatke znajo prikazati z miselnim vzorcem,
- znajo oblikovati neumetnostno besedilo na dano temo,
- izdelajo preprosto knjižico s poglavji;

### DRU

- pridobivajo znanje o slovenskem kulturnem in družbenem okolju,
- usvajajo spretnosti aktivnega ravnanja, osnov raziskovanja in razlaganja,
- razumejo, kaj so šege, navade in prazniki,
- spoznajo nekatere slovenske šege in navade,
- oblikujejo spoštovanje do kulturne tradicije svojega naroda, posredno do vsakega (kdor spoštuje sebe, spoštuje tudi druge);

### GVZ

- vzbudijo veselje in pozitivna čustva ob glasbi,
- oblikujejo pozitiven odnos do slovenske glasbene kulture,
- poslušajo slovenske otroške pomladne pesmi (Kukavica, Sinička, Slišala sem ptičko pet),
- pojejo slovenske narodne pesmi (Čuk se je oženil, Sinička, Ptičja svatba);

### LVZ

- ugotovijo uporabnost toplih in hladnih barv,
- razvijajo opazovanje, likovno mišljenje in domišljijo z likovnim urejanjem svoje knjižice,
- razvijajo možnost sodelovanja ob izbiri materialov, velikosti, opremljenosti skupne knjižice,
- utrdijo spoznanje, da so črke in besedila zbirke znakov, ki se uporabljajo kot sporočilo,
- seznanijo se z osnovami smiselnega povezovanja besedila in risbe, slike ali fotografije v enotno sporočilo,
- razvijajo občutek za likovno oblikovano besedilo,
- spoznajo pojme: sporočilo; črke, besedilo (znaki), ročni in elektronski zapis znakov;

### NIT

- načrtujejo, se dogovarjajo, konstruirajo, usmerjajo, nadzorujejo in oblikujejo knjižice s preprostimi vezavami; vezanje, spenjanje, šivanje, lepljenje,
- preizkušajo papirna gradiva ter uporabljajo pripomočke za njihovo obdelavo,

- za svoje izkustveno delo uporabljajo prave knjige, risbe, slike, fotografije, lahko tudi računalnik in pripomočke, ki se jih domislijo sami,
- spoznavajo, da moramo uporabljene materiale uporabljati varčno,
- razvijajo pozitivne osebnostne lastnosti in oblikujejo pozitiven odnos do drugih ljudi in stvari.

## Okvirni načrt in potek dela

### 1., 2. DRU

Ponavljjanje s pogovorom o slovenskih navadah, šegah in običajih; razlaga pojmov.

SSKJ 1997: Navada je, kar dobi zaradi ponavljanja ustaljeno obliko. Na primer: hišne, vsakdanje, slabe, delovne, človekove, živalske, mestne, prometne, pozdravljanje, hoja v hribe, pustne ... Običaj in šega je, kar se v ustaljeni obliki ponavlja (iz roda v rod) ob določenih človekovih dejavnostih, dogajanju. Na primer: delovne, ženitovanske, ljudske ob poroki, smrti, žetvi, splavarjenju ...

Zapis v zvezke: Običaji, šege in navade so sestavni del družbene kulture.

Vsi trije izrazi pomenijo približno iste pojme in predstave. Delimo jih na življenjske ali družbene, ki spremljajo človekovo življenje in njegovo družino, ter pomembne dneve in praznike. Nekateri običaji in šege so se ohranili do danes, nekatere pa v zadnjem času zopet oživljamo.

Slovenski običaji, šege in navade od januarja – prosinca do aprila – malega travna so: koledovanje, svečnica, pust, gregorjevo – valentinovo, 1. april, kadar koli v letu pa god in poroka.

Stara slovenska imena za mesece: januar – prosinac, februar – svečan, marec – sušec, april – mali traven, maj – veliki traven, junij – rožnik, julij – mali srpan, avgust – veliki srpan, september – kimavec, oktober – vinotok, november – listopad, december – gruden.

Ugibali in razlagali smo pomene starih izrazov in jih iskali v SSKJ.

Razdelitev v 6 skupin – 6 tem, glede na poznavanje in/ali zanimanje za določeno šego ali navado. Pri tem načinu delitve ima veliko moč tudi medsebojno prijateljstvo, kar je lahko odlično, lahko pa tudi ne, odvisno od samostojnosti, odgovornosti, sodelovalnosti in aktivnosti posameznikov.

Frontalno aktivno branje navodil za delo; barvanje pomembnih delov besedila, pripisovanje lastnih zadolžitev in časovnih rokov za določene dejavnosti, zastavljanje vprašanj, odgovarjanje, pojasnjevanje, predvidevanje načinov, težav, iskanje načinov, ki vodijo do izpolnitve zadane naloge.

## LIST Z NAVODILI

SLOVENSKE ŠEGE IN NAVADE OD PROSINCA DO MALEGA TRAVNA

Skupinsko delo

V skupini smo: \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_ in \_\_\_\_\_.

Naslov naše teme: \_\_\_\_\_

Navodila za delo:

1. Ugotovite in se pogovorite, kaj o temi že veste (doživetja, znanje).
2. Poiščite vire novih podatkov, informacij in znanj (ljudje, knjige, časopis, revija, agencijski prospekt, internet,...).
3. Naredite miselni vzorec (ključne besede, bistveni podatki, tudi podrobnejši). Razvejajte ga, uporabite različne barve in pisave. Predlagam (lahko naredite čisto drugače):
  - \* uvod; naslov – poimenovanje šege, običaja, navade, čas izvajanja, opis (kje, kako, kdo),
  - \* jedro; razlaga pomena, značilna oblačila, hrana, drugi predmeti, imena, zanimivosti; poimenuj, opiši, prikaži, zapoj, zaigraj, povabi gosta,
  - \* zaključek; v sedanjem času; kaj, kje, kako, zanimivosti, posebnosti.
4. Izdelek naj bo v obliki knjižice, ki mora imeti:
  - platnice – naslovno stran, kazalo, poglavja (ključne besede), besedila (podatki, zanimivosti, opisi),
  - slike, risbe, ali fotografije, povzetek (kako je šega – navada ohranjena v današnjem času, opis dogodka, ki ste ga vi doživeli v zvezi z njo, ali kaj podobnega), navedene vire.
5. Pisava mora biti lepopisna ali vsaj zelo dobro čitljiva. Uporabite različne barve in različne pisave, besedila obvezno pišite s pisanimi črkami.
6. Poročanje skupin: poročali boste vsi člani skupine. Zato si pošteno razdelite vsebino za delo in prikaz svojega dela.
7. Vrednotenje in ocenjevanje poročanj – predstavitev:

| KRITERIJ                                                                                                                                           | TOČKE   |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| a) Oblika knjižice (prvih 5 točk navodil)                                                                                                          | ____ /4 |
| b) Vsebina:                                                                                                                                        |         |
| * izkazano razumevanje (dejstva)                                                                                                                   | ____ /4 |
| * navezanost na naslov teme                                                                                                                        | ____ /5 |
| * nova dejstva                                                                                                                                     | ____ /3 |
| * povezanost v celoto                                                                                                                              | ____ /5 |
| c) Zgradba:                                                                                                                                        |         |
| * razvitost, smiselnost posameznih delov besedila (uvod in zaključni del)                                                                          | ____ /2 |
| * primernost osrednjega dela, razporeditev vsebine po poglavjih                                                                                    | ____ /2 |
| * povezava posameznih delov besedila                                                                                                               | ____ /2 |
| d) Jezik                                                                                                                                           |         |
| * pravopis v besedilu, knjižna izreka (izgovarjava)                                                                                                | ____ /4 |
| * oblikoslovje (ustrezna raba besed in besednih zvez)                                                                                              | ____ /4 |
| * skladnja (besedni vrstni red, oblikovanje povedi)                                                                                                | ____ /4 |
| e) Slog                                                                                                                                            | ____ /8 |
| jasnost, glasnost, tekoče izražanje; pripovedovanje, opisovanje, razlaganje, ne govorjenje na pamet                                                |         |
| f) Miselni vzorec, pomoč z njim pri nastopu in zanimivi predmeti v zvezi s temo                                                                    | ____ /3 |
| <u>Domača naloga:</u> Poišči ljudi in stvari, ki ti bodo pomagali dobro predstaviti izbrani običaj, šego ali navado. Vprašanja in ideje si zapiši. |         |

## 3., 4. SLO, DRU

Frontalno preverjanje domače naloge. Pregled knjig in preostalega pisnega in slikovnega gradiva. Eden od učencev previdno vpraša, ali sme povabiti na predstavitev patra, ki ga uči verouk, ker veliko ve o njihovi temi, svečnici. Vsem se zdi zanimivo, tudi sama napovem obiskovalko, ki ostaja presenečenje.

Skupinsko delo: Individualno oblikovanje miselnih vzorcev skupinske teme. Pregled in izmenjava podatkov in informacij v skupinah.

Usklajevanje individualnih in oblikovanje skupinskih miselnih vzorcev; dopolnitev bogatega ali ponovno pisanje skupnega, da zajamejo vse ključne in pomembne podatke vseh udeležencev. Sledi razdelitev ključnih področij: vsak izbere svojo barvico, se z njo podpiše in pobarva v miselnem vzorcu svoj del, o katerem bo pisal in poročal.

Iskanje in izmenjava idej, predlogov, kako narediti zanimivo knjižico in predstavitev, ustreznih knjig, besedil, slik, predmetov. Brskanje med besedili in v njih, leteče branje in podrobno branje delov besedil, ki zanimajo, ustrezajo ali ugajajo. Tiho branje sami zase, polglasno sošolcem v skupini, verz ali pesem, ki prevzame posameznika, kar vsemu razredu, kakor pač nanese.

Moja vloga v tem delu je zelo pomembna, saj pomagam pri razreševanju dilem, skrbim, da pogovarjanje ne preseže sprejemljive glasnosti, usmerjam iskanja in razmišljanja v vseh skupinah, spodbujam učence z manj idej ali volje za delo in skupaj z vsemi iščem možnosti, kako čim boljše prikazati posamezne običaje, šege in navade. Pri tem si pomagam s svojo domačo nalogo – izpisom pomembnih zanimivih podatkov iz knjig: Dušica Kunaver in Brigita Lipovšek; Šege in pesmi pod lipo domačo in Damjan J. Ovsec; Velika knjiga o praznikih in Niko Kuret; Praznično leto Slovencev –, ki jo otrokom ponosno pokažem.

Domača naloga: Išči dalje. Ljudi, ideje, pripomočke. Izboljšaj miselni vzorec, če z njim nisi zadovoljen.

## 5., 6., 7., 8. DRU, SLO, DOP/DOD

Uvodni frontalni pogovor je pomemben, ker več glav več ve in se iskricice hitreje in svetleje krešejo, kot kadar o nečem razmišljamo sami. Usklajevanje idej, zamisli in vsebinskih delov vzame kar nekaj časa, ki si ga je treba vzeti, da vsak lahko opravi svoj del in da kasneje ne pride do resnih zapletov, zlasti v obliki nedejavnosti in posledično neznanja in nemoči ob poročanju.

Zapis besedil za posamezna poglavja. Tehnično opozorilo na rob na obeh straneh lista, ne le zaradi videza, predvsem zaradi vezave.

Oblikovanje zapisov do čistopisa.

Domača naloga: Izboljšaj, kar lahko. Poišči, kar manjka.

## 9., 10., 11., 12. GVZ, LVZ

Poslušanje otroških pomladnih pesmi (nekatero so poznali in predlagali sami, nekatere jaz) otroke zlahka premami k pripevanju. Pogovoru zato hitro sledi učenje Ptičje svatbe, ki je večina še ni poznala. Tako spontano nastanejo še prikupne plesne improvizacije. Pogumnejši in bolj vešč ustvarijo individualne, preostali skupinske.

Cilj likovne naloge je osvežiti in utrditi uporabnost tople in hladne barve. Izdelamo ptičke in preostalo dekoracijo za učilnico. Spodbuja se samostojnost pri izbiri in smisel za komponiranje toplih in hladnih barv.

## 13., 14., 15. SLO, DRU, NIT, LVZ

Zapis besedil in oblikovanje do čistopisa, opremljanje poglavji s slikovnim gradivom, risbami ter oblikovanje celostne podobe knjige.

Domača naloga: prinesi vse zbrano in potrebno (miselni vzorec, knjižico, knjige, predmete v zvezi s tvojo temo) za poročanje oziroma predstavitev.

Nekatere skupine ali vsaj aktivnejši in odgovornejši člani skupin so se nekajkrat srečali v popoldanskem času, največkrat v bližnji javni knjižnici, da so s knjigami, računalnikom in med seboj pomagali uresničiti svoje zamisli. Nekateri so se srečevali pred poukom v razredu. Ena od skupin je izdelala tudi vabilo za predstavitevni del in ga posredovala vodstvu šole ter šolski pedagoginji.

## 16., 17., 18., 19., 20. KULTURNI DAN – SLOVENSKE ŠEGE IN NAVADE ...

## PRIPRAVA

**Predstavitve dela skupin**

Medpredmetna povezava:

DRU: Predstavijo slovenske šege in navade, se seznaniijo z Dušico Kunaver.

SLO: Slovenske šege in navade predstavijo z govornim nastopom in mini razstavami.

LVZ: Izdelajo ladjice iz naravnih materialov.

GVZ: Zapojejo pesem Ptičja svatba in ob poslušanju otroških pesmi sestavijo preproste plesne koreografije.

RU: Navajajo se na kritično vrednotenje in ocenjevanje svojih dosežkov.

**Učni obliki:** skupinska, individualna

**Učne metode:** pogovor, poročanje, pripovedovanje, razlaga, demonstracija, petje, oblikovanje naravnih materialov

**Učni pripomočki:** knjige, predmeti za tematske razstave, miselni vzorci, knjižice, zvezki DRU z UL, pisala; naravni materiali, lepilo, računalnik



Pesmi: Sinička, Slišala sem ptičko pet, Ptičja svatba, Pustna, So ptički se ženili

Knjige:

- Damjan J. Ovsec: Velika knjiga o praznikih
- Dušica Kunaver, Brigita Lipovšek: Šege in pesmi pod lipo domačo
- Janez Bogataj: Smo kaj šegavi?, Sto srečanj z dediščino na Slovenskem
- Niko Kuret, Jurij Fifak: Praznično leto Slovencev, 1. in 2. del

### Učno-vzgojni cilji

Učenci:

- znajo govorno nastopiti z določeno tematiko in si pomagati z miselnim vzorcem,
- se zavedajo pomena uradnega jezika in se izražajo čim bolj knjižno, smiselno in tekoče,
- znajo premagati strah pred nastopanjem,
- znajo čim bolj zanimivo predstaviti obravnavano šego, navado,
- analizirajo in vrednotijo svoje delo v skupini in današnji nastop,
- znajo zapeti pesem in poslušati druge izvajalce,
- znajo izdelati ladjico iz naravnih materialov,
- znajo sestaviti plesno koreografijo in jo predstaviti sošolcem.

### Potek dela

1. Ureditev učilnice, priprava tematskih koticov, malica.
2. Seznanitev z gostoma, predstavitev dela skupin, petje pesmi in ples.
3. Analiza in vrednotenje.
4. Oblikovanje iz naravnih materialov.

Prvi pomladni dan, težko pričakovan, malo tudi s strahom pred nastopom, zlasti pred gosti. Trdo smo delali, vendar trdo delo še ni zagotovilo uspešnosti. Negotovost, trema, ob tem pa zagnanost in veselje. Kdor dela, dela tudi napake, drugače v življenju ne gre! Šola je vendar del našega življenja. In napake, zlasti šolske, je dokaj lahko popraviti. Strah in trema se moramo naučiti premagati. Tisto, kar naredimo, po navadi radi delimo z drugimi. In potem smo ponosni. Na svoje dosežke in nase. Še zlasti dva dečka sta bila ob koncu zelo ponosna, eden je premagal napad joka, drugi blokado misli (navzočnost nepoznanih ljudi v oddelku lahko trema poveča ali zmanjša), oba sta nastop speljala zelo uspešno.

Najprej smo pripravili učilnico. Vsaka skupina je uredila svoj kotic z razstavljenimi predmeti, vstevši pecivo, ki sodi zraven, s knjigami, lastnimi knjižicami, pa tudi kotic za obiskovalce. Tisti, ki so želeli, so si razdelili vloge gostiteljev: dva sta sprejemala, dva sta jih za dobrodošlico pogostila s pogačo, dva sta jih popeljala med koticke do njihovih sedežev, osem jih je ob zaključku delilo pecivo in potico, šest darilca, ptičke. Prišle so: ravnateljica, pomočnica ravnateljice in pedagoginja, prišel je dečkov gost, slavist, etnolog in duhovnik Marjan Kokalj ter upokojena profesorica angleškega jezika, ljubiteljica in zapisovalka slovenskega ljudskega izročila, pisateljica in moja najljubša osnovnošolska učiteljica Dušica Kunaver.

Mojemu uvodnemu pozdravu in pogovoru z otroki, v katerem smo se dotaknili starih slovenskih imen za mesece ter pomena besed: kulturna dediščina, ljudsko izročilo, šege, navade, etnologija in etnolog, so sledile skupinske predstavitve. Večinoma so jih izvedli samozvestno, na razumljiv in prijetno otroški način. Znali so podati bistvene značilnosti, zanimivosti in posebnosti. Ena od skupin je pripravila kviz, druga staro igro ob godu. Slišali smo nekaj pregovorov in rekov, ki smo jih s skupnimi močmi razložili. Gostje so si z veseljem ogledali razstavne koticke, pokramljali z nami in poskušali dobrote. Otroci so bili presrečni, ker jim je uspelo, in bili veseli občudovanja, čudenja in pohval.

Po odhodu gostov smo opravili še eno zahtevno nalogo, vrednotenja in doseganja ciljev, povezanih z delom in predstavljanjem. Sproščenemu frontalnemu pogovoru o zadovoljstvu, počutju, premagovanju treme, vtisih in dejstvih je sledilo zbrano individualno delo z listom s kriteriji in točkovnikom za ocenjevanje in pisno analizo. Kriterij smo natančno osvetlili že ob navodilih za delo, kljub temu je bilo potrebnih še nekaj pojasnil, vendar so ustrezno pojasnjevali kar učenci drug drugemu. Vsak je izpolnil svoj ocenjevalni list glede na svoj prispevek, nato so se posvetovali v skupinah. Medtem sem izpopolnila svojo ocenjevalno preglednico, kjer sem točkovala že med samim izvajanjem. Končno oceno smo pridobili z uskladitvijo njihovih in mojih točk oziroma ocen. V glavnem se je vse ujemalo. V nekaterih primerih smo pri nekaterih kriterijih podrobneje osvetlili zahtevo in izvedbo. Tako smo z navajanjem dejstev odpravili težave, ki povzročajo oči, ki imajo različne 'malarje', in dobri prijatelji. 12 otrok je dobilo oceno odlično, 3 prav dobro in 3 dobro.



## 1. Analiza

- a) Kaj ti je bilo pri delu všeč?
- b) S čim si imel/-a največ težav? Kako si se z njimi spoprijel/-a? Si znal/-a poiskati pomoč?
- c) Kaj si se novega naučil/-a?
- d) Si z dosežkom zadovoljen/zadovoljna?
- e) Kako bi dosežek izboljšal/-a?

Otrokom je bilo najbolj všeč, da so lahko delali v skupinah skupaj s prijatelji, da so imeli dovolj časa za načrtovanje, izvedbo, da smo imeli goste in da so lahko prinesli pecivo, ki so ga nekateri pomagali speči. Večini je ugajalo, da so lahko nastopali, vsem pa, da so bili pohvaljeni za izdelke, prizadevanja in nastope. Skupini, ki je imela gosta duhovnika, je bilo zelo všeč, da je smel priti k nam in da si je vzel čas zanje.

Največ težav so imeli z začetnim načrtovanjem in usklajevanjem, izdelavo miselnih vzorcev in srečevanjem zunaj šolskega časa. Težko jim je bilo opredeliti, česa naj se lotijo. V pomoč so jim bili moje usmerjanje in predlogi, medsebojni pogovori in pogovori s starši, starimi starši ali drugimi ljudmi, ki so kaj vedeli o šegi, ki so jo obravnavali. Kdor je potreboval pomoč, jo je poiskal. Najraje so se dobili s člani skupine. Nekaterim je bilo težko pisati o tem, kar so se dogovorili, ker bi raje pisali o čem drugem. Če so se dobro pogovorili, je bila izvedljiva skoraj vsaka želja ali zamisel.

Kot novo so izpostavili, da so spoznali dve novi osebi, podrobnosti o posameznih šegah, spoznanje, da se lahko obrnejo tudi na ljudi zunaj šole, ko želijo nekaj izvedeti o učni snovi, da človeka ne spoznaš nujno po obleki, da lahko strah premagaš z znanjem, da lahko tudi v knjižnici narediš nalogo.

Z dosežki so bili večinoma zelo zadovoljni. Vsem so bile všeč knjižice, ki so jih izdelali, tematski kotički, ki so jih pripravili, izvedba nastopov, vloge gostiteljev, urejenost učilnice, pecivo in večinoma tudi ocene, ki so jih pridobili. Predvsem pa to, da so bili pri ocenjevanju upoštevani njihovi pomisleki, ko so bili argumentirani.

Glede izboljšanja so razmišljali predvsem v zvezi z obliko, materiali in velikostjo knjižic, delno tudi o vsebinskem delu, zlasti dodatnih opisih, slikah ali manjkajočih delih, na primer navajanju virov. Utrinjale so se ideje, koga bi še lahko povabili in kako bi, na primer, s plesom, petjem, igrami in ugankami še popestrili dogajanje. Vendar so ugotovili tudi to, da je vedno treba omejiti in izbrati, kar se nam zdi najbolj pomembno in pravilno, še glede na čas, ki je na voljo.

**2. Opisi dogodka** in vtisi otrok, zapisani z vsemi napakami, ki se jih bomo učili odpravljati v sledečih učnih urah (vsi so pisali z odstavki, ki jih zaradi prostora izpuščam). Opisi so zgovorni, ker dobro ilustrirajo ves razpon bralne pismenosti med učenci znotraj istega razreda.

*Miha: V ponedeljek smo predstavili šege in navade. Prišli so Dušica Kunaver, Ravnateljica, Pomočnica, gospod Marjan in Tajnica. Našo skupino je predstavila Gregorjevo – Valentinovo. Ves razred je dobil ocene. Jedli smo miške, piškote, potico in pili smo sok. Naučili smo se veliko stvari. Dušica Kunaver nam je povedala veliko stvari. Ves razred se je imel zelo dobro, kot je Nikita napisala na tablo. Dušica Kunaver je rekla: Takih otrok je premalo. Izvedeli smo, da je Dušica Kunaver bila od naše učiteljice učiteljica. David je povedal gospe Kunaver, da je v Mostah Knjižnica. Povedal je tudi, da je od Dušice Kunaver cel oddelek knjig. Bližal se je konec gosti so odhajali. Poslovali smo se in gosti so odšli.*

*David: 12. 3. je Kulturni praznik Gregorjevo. Tistim, ki jim je ime Gregor imajo god. Ko smo ta dan imeli predstavitev, sem se zelo dobro počutil. Ker so naši gostje bili zelo veseli. Edino ker mi ni bilo všeč je bilo da me je bilo strah. In zaradi tega od zdaj naprej se bom zelo dobro učil. Ko smo imeli našo igro mi je tudi bila všeč in zaradi tega nam je učiteljica povedala da bomo mi ki imamo god in poroko meli še eno predstavitev. Ko sem tega slišal sem bil zelo vesel ker bom lahko dokazal da znam premagati strah. Seveda z oceno nisem bil zadovoljen ampak je učiteljica upoštevala naše argumente in nam je dala več točk. In zaradi tega se bom zdaj zelo sproti učil. In tudi tisti ki so prinesli piškote mi je bilo zelo všeč in zaradi tega upam da bomo še kdaj imeli takšno predstavitev.*

*Irenej: 12. 3. smo imeli kulturni dan. Predstavljali smo kulturne šege in navade. Predstavljali smo: koledovanje, svečnico, prvi april, pust, valentinovo, gregorjevo in god. Povabili smo tudi goste. Ti so bili: ravnateljica, pomočnica, pedagoginja, pater Marjan in GA Dušica Kunaver. S seboj smo imeli različne pripomočke npr: miške (cvrto pecivo), piškote, maske, oblačila, sveče, knjige, potice in Belokranjsko pogačo. Pripovedovali smo brez branja. Le nekateri so brali, ker niso znali dovolj dobro. Na koncu smo vsem ponudili miške in različne piškote. Za zaključek smo se še malo pogovarjali, kako je bilo gostom všeč in ko so gostje odšli še za ocene. Nato smo se odločili, da naredimo še vsak po dva ptička. Dva zato, ker smo morali enega podariti gospe gospodu. In enega za domov. Ko je minila še ta ura smo si vzeli še malo mišk, pogač, piškotov.*

*Lucija: Danes, na Gregorjevo 12. 3. smo v šoli imeli predstavitev slovenskih šeg in navad. Prišlo je tudi nekaj gostov: duhovnik, ki je bil tudi etnolog (povabil ga je Sebastjan), gospa Dušica Kunaver, ki je bila učiteljica naše razredničarke, ravnateljica Vesna Žagar Gabrovšek, pomočnica ravnateljice Valerija Japelj in pedagoginja Polona Lipovec. Najprej so se nam gostje predstavili, potem pa je bila na vrsti naša skupina s koledovanjem. Na vrsti je bila še svečnica, ki so jo predstavili Aljaž, Jan in Sebastjan, 1. april: Vita, Lara in Kiara, pust: Adam, David in Irenej,*



Valentinovo in Gregorjevo: Mark, Miha in Nikita, Poroka: Vita, Kiara in Lara ter god: Jernej – Nejc, David in Jaka. Najbolj všeč mi je bilo, ko nam je gospa Kunaver govorila o mesecih ter šegah. Ni mi bilo všeč, ker so nekateri popili preveč pomarančnega soka in ga zato za druge ni ostalo.

Sebastjan: Danes smo imeli v razredu predstavitev šeg in navad. Razdeljeni smo bili v šest skupin. V vsaki skupini so bili trije učenci. Šege in navade, ki smo jih predstavili, so bile: koledovanje, svečnica, poroka, pust, valentinovo – gregorjevo, 1. april, god. Naša skupina je pripravila temo svečnica. Podatke smo iskali v knjigah, revijah, s spraševanjem staršev in duhovnika ter po internetu. Naredili smo knjigo, pripravili kviz, prinesli prt, blagoslovljeno vodo, sveče, kadilo in sveto pismo. Povedali smo tudi eno kitico pesmi o svečnici. Tudi druge skupine so imele zelo dobro pripravljene svoje teme. Pripravili so igrice, peli pesmice. Najbolj mi je bilo všeč poslušati kako drugi govorijo, všeč mi je bilo tudi to, da si je duhovnik vzel čas.

David: Na dan 12. 3. smo imeli kulturni dan. Gostom smo pripravili skupinsko delo. Tema je bila slovenske šege in navade. Naši gostje so bili ravnateljica, pomočnica, pedagoginja, etnolog – duhovnik in Dušica Kunaver. Imeli smo zelo dobre predstavitve. Imeli smo 7 skupin po tri učence. Skupine so imele različne teme. Vsaka skupina je imela pripravljeno mizo na temo svoje predstavitve. Jaz in moja prijatelja Adam in Irenej smo predstavljali pust. Na mizi smo imeli miške, knjige, maske. Govorili smo približno 20 minut. Dobil sem oceno pet in sem zelo ponosen nase. Imeli smo tudi Belokranjski kruh, potico, piškote, sveče iz čebeljega voska. Vse mi je bilo všeč in nimam pripomb.

Lara: Danes 12. 3. smo v šoli predstavljali slovenske šege in navade. Kot gostje so prišli etnolog, Dušica Kunaver, naša ravnateljica, pomočnica in pedagoginja. Najprej smo se malo pogovarjali o šegah in navadah, zakaj se januar imenuje prosinec nam je povedala gospa Dušica in nazadnje je učiteljica povedala še nekaj besed nato je sledil prvi govorni nastop. To je koledovanje. Odlično so predstavili to šego. Nato je bila svečnica. Za njo smo me predstavljale poroke. Šlo nam je zelo dobro. Nato je bil na vrsti pust za njim pa gregorjevo in valentinovo. Nato smo spet me predstavljale 1. april. Zadnji so nastopili Nejc, David in Jaka ki so predstavili god. Na koncu so skupine razdelile piškote. Malo smo se še pogovarjali. Nekaj učencev nas je šlo pospremit gospo Dušico Kunaver. Ta dan je bil odličen.

Aljaž: Današnji dan je bil povezan s kulturo – KD. Prvo uro smo se pogovarjali kako bo potekal dan in predstavitve šeg in navad, ter kdaj bo malica. Ko so gostje prišli ki so bili . tri gospe iz šole, Dušica Kunaver ter duhovnik Marijo – etnolog. Najprej je nastopala skupina s Koledovanjem, nato naša skupina s Svečnico, ki sem imel veliko tremo, pust, ki so nas pogostili z miškami, Gregorjevo, poroka,

1. april – mali traven, god. Ko smo končali smo goste pogostili z našimi jedmi. Vsi so odšli samo go. Dušica Kunaver je ostala in smo ji pokazali knjigice ter sem ji dal eno svečo. Še malo smo jo pogostili in prišel je učitelj Dougul in sem še njemu podaril eno svečo. Meni so bili najbolj všeč vanilijevi piškoti od Lucije.

Vita: Danes smo v šoli imeli predstavitev. Ogledat so si jo prišli: ravnateljica šole, pomočnica, pedagoginja in pa naša dva gosta: etnolog in pa pisateljica Dušica Kunaver. Učiteljica je povedala nekaj besed, potem pa smo začeli s predstavitvami. Prva šega na vrsti je bila koledovanje, druga je bila svečnica, nato pa smo bile me z poroko, za nami je bil pust, gregorjevo – valentinovo in potem smo bile spet me z 1. aprilom. Nazadnje pa je bil še god. Dušica nam je tudi povedala zakaj se Januar imenuje Prosinec in zakaj na porokah v zrak mečejo riž. Pojedli smo piškote, miške, belokranjski kruh, pecivo, pomarančni sok. Dušica nas je tudi pohvalila, da smo zelo lepo delale in da smo bile pridne. Zelo mi je bilo všeč, ker sem se ob tem veliko naučila. Imela sem zelo veliko treme, malo sem se zmotila, a mi je še kar šlo. Pri prvem aprilu pa že nisem imela več tako veliko. Po koncu sem Dušici v zahvalo, da je prišla, odnesla rožo. Potem smo jo pa jaz, lara, David in Nejc pospremili do avta. Še enkrat nas je vse lepo pohvalila nato pa je odšla. Dan mi je bil zelo, zelo všeč.

Jaka: Danes smo imeli kulturni dan. Predstavljali smo slovenske šege in navade. Prišli so še duhovnik, Dušica Kunaver, ravnateljica, pomočnica ravnateljice in pedagoginja. Poročalo je šest skupin. Najprej je bilo na vrsti koledovanje. Potem so si skupine sledile po vrsti. Ni mi bilo všeč, da smo bili mi na vrsti zadnji. Ko sem začel govoriti, sem imel malo treme, potem pa je hitro minila. Na koncu so si gostje ogledali naše knjige. Počutil sem se zelo dobro, ker sem dobil boljšo oceno, kot sem pričakoval.

Mark: Danes, 12. 3., smo imeli predstavitve Slovenskih šeg in navad. Ko smo prišli v šolo, je vsaka skupina pripravila svojo mizo, za predstavitve. Ko je v razred prišla učiteljica, je povedala, da bomo imeli malico že kar zdaj in so trije sošolci šli po malico. Po malici je učiteljica povedala, da njena gostja že čaka pred glavnimi vrati in smo jaz, Nikita, Kiara in Miha gostji šli odpreti vrata. Zahvalila se nam je in Nikita jo je vprašala, če je ona Dušica Kunaver in je rekla, da je. Vsi smo bili veseli, saj je ona znana pisateljica in piše odlične knjige. Nato, je prišel duhovnik in všeč mi je bilo, da ni bil oblečen kot duhovnik v črni dolgi obleki, ampak je bil oblečen kot kul oseba. Šli smo tudi po ravnateljico, pomočnico in pedagoginjo. Končno so se začele predstavitve in bile so zelo odlične. Po predstavitev, smo se posladkali in gostom dali darila. Vsi posladki so bili izvrstni, še posebej dobri pa so bili Lukovi piškoti. Za konec pa smo na žalost pozabili zapeti še eno pesem.

Jan: Današnji dan je bil zelo zanimiv. V 5. a razredu smo predstavili slovenske šege in navade. Našo predstavitev si je ogledalo nekaj povabljenih gostov, ki so menili, da so naše predstavitev odlične. Gostom smo pri vstopu ponudili pecivo ter čaj (moja op. vodo) in jih pospremili do njihovih sedežev. Na začetku je učiteljica namenila nekaj prijaznih besed našim gostom in nato je prva skupina predstavila koledovanje. Sledila je naša skupina. Z Aljažem in Sebastjanom smo opisali praznik svečnico. Sledila je predstavitev pusta z veliko pustnimi maskami, poroka s tipičnimi poročnimi oblačili, gregorjevo in valentinovo s piškoti, 1. april z veliko šalami in god z zanimivo igrico na koncu predstavitve. Predstavitve smo zaključili z velikim aplavzom. Naši gostje so si ogledali knjigice o naši predstavitvi šeg in navad. Nekateri so se pogovarjali z nami, drugi pa so se pogostili s slastnim pecivom. Na koncu so se nam gostje zahvalili za povabilo. Mislim, da smo bili vsi zelo zadovoljni. To je bil nepozaben dan za nas, učence 5. a razreda in najbrž tudi za naše goste.

Adam: Zbrali smo se v naši učilnici. Vsako mizo smo pripravili za poročanje. Učiteljica nam je razdelila vloge, npr. kdo bo sprejel goste in kdo jih bo peljal do njihovih sedežev. Gostje so bili: ravnateljica, pomočnica in pedagoginja, Dušica Kunaver (učiteljica naše učiteljice) in etnolog – duhovnik Marjan. Učiteljica je povedala nekaj uradnih besed in nam predstavila goste in gostje, nato pa so se začele predstavitve. Najprej je prva skupina predstavila koledovanje. Nato je bila na vrsti svečnica. Na začetku so imeli nekaj treme, vendar pa so odlično končali predstavitev. Po njih je bila na vrsti skupina s poroko, potem pa že mi. Tudi jaz sem imel nekaj treme, zato sem pretiho govoril, vendar smo predstavitev uspešno končali. Po nas so bili na vrsti Mark, Miha in Nikita. Oni so predstavljali gregorjevo in valentinovo. Za njimi so bili spet Lara, Vita in Kiara, tokrat so predstavljali prvi april. Zadnja skupina je predstavila god. Sledilo je ocenjevanje. Ko so gostje odšli, smo začeli. Dobil sem odlično, prav tako David. Irenej je dobil 3, vendar sva jo z Davidom pomagala spremeniti v štirico. Moji občutki so bili lepi, uspešno sem opravil s tremo, vesel pa sem tudi,

ker smo vsi trije (razen malo Irenej) dobili ocene, ki smo jih bil veseli.

Za izdelavo ladjic je zmanjkalo volje in časa. Kdor je želel, je lahko izdelal dva papirnata ptička, enega za domov, z enim pa naj bi na poti iz šole razveselil naključnega mimoidočega (domača naloga). Nekaj otrok je prihodnji dan poročalo o začudenju in iskricah v očeh ljudi, ko so jih takole mimogrede prijazno presenetili.

Za šolsko spletno stran smo posneli nekaj fotografij in sestavili kratko poročilo. Dve skupini sta kasneje nastopili na šolski pomladni prireditvi z naslovom Pravljična pomlad.

## SKLEP

Učenci so različni in prav tako smo različni učitelji. Vloge, ki jih prevzemamo, pomembno vplivajo na načine dela, ki jih razvijamo v razredih. Ko opazujem svoj razvoj in napredek, jasno vidim prehajanja med vlogami prisiljevalca, žrtve in reševalca (Karpmanov trikotnik), kar je včasih sicer nujno potrebno, ne sme pa biti stalnica. Poučevanje postane prava umetnost in užitek, ko postanem usmerjevalka, sodelavka, strokovnjakinja in človek, ki dela ter popravlja tudi svoje napake, in mi uspe poučevanje organizirati in voditi tako, da učenci samostojno delajo in ustvarjajo. To pomeni, da so aktivni, kot je le mogoče, saj tisti, ki le mirno sedi in čaka, po navadi ne dočaka prav veliko. Vaja dela mojstra, če mojster dela vajo. In to še kako velja za razvijanje človekovega govorno-bralno-pisnega izražanja, s katerim je na razne načine prežeto vse naše življenje. Naučimo se lahko vse, kar zmoremo. Tudi poslušanja, kadar poslušamo zanimive reči ali ljudi, ki imajo in znajo kaj povedati, ali pa tiste, ki nam nekaj pomenijo.

Tudi situacije in možnosti so različne. Tiste, ki se nam prilagajajo, rada prepletem z zahtevami učnega načrta in tako ustvarim možnosti spreminjanja, osmišljanja šolskega v življenjsko učenje. Poti in rezultati tekom izkušenj postanejo ponotranjeni in omogočajo občutke spoštovanja sebe in drugih, kar je temelj človeškega dostojanstva.

## VIRI

- Bogataj, J. (1989). Smo kaj šegavi. Ljubljana: Mladinska knjiga.  
 Kunaver, D. (2007). Pesmi in šege pod lipo domačo. Ljubljana: Samozaložba.  
 Kunaver, D. (1992). Učim se poučevati. Ljubljana: Samozaložba.  
 Kuret, N. (1989). Praznično leto Slovencev. Ljubljana: Družina.  
 Cowley, S. (2008). Kako mularijo pripraviti do razmišljanja. Ljubljana.  
 Glasser, W. (2000). Vsak učenec je lahko uspešen. Radovljica: Didakta.